
BIVANJSKO NELAGODJE ŽENSK KOT TEMATSKO OSIŠČE PRIPOVEDNE PROZE JASNE JUREČIČ

Jasna Jurečič (1955–2014) je pisateljica, ki se je iz rodnega Zadra preselila v Ljubljano, od tam pa v Salež pri Trstu, kjer je zasnovala in realizirala svoje leposlovno ustvarjanje. Prav zato se legitimno uvršča med slovenske avtorice v Italiji in najsodobnejše slovenske pripovednice. Osišče njenega pisanja so ženske in njihovo občutje bivanjskega nelagodja, ki pa ima lahko zelo različne oblike, izvore in odzive. Preko njihove analize članek prinaša pregled vsega doslej objavljenega pripovedništva Jasne Jurečič. Prvič nasploh se loteva predstavitve te avtorice, ki se ji zaradi prezgodnje smrti ni uspelo povsem uveljaviti v slovenskem literarnem prostoru in katere pripovedništvo v okviru slovenske literarne vede doslej še ni bilo deležno celovitega pregleda ter raziskave.

Ključne besede: ženski liki, slovenski roman, slovenska kratka pripoved, slovenska književnost v Italiji, literarna tema

1 Uvod

Med sodobnimi slovenskimi pripovednicami v Italiji, kot so Zora Tavčar, Evelina Umek, Irena Žerjal, Marjanka Rebula in Vilma Purič, je bila Jasna Jurečič (1955–2014) znotraj slovenske literarne vede doslej neupravičeno deležna zelo skromne pozornosti, pogosto pa tudi spregledana.¹

V mladosti se je iz rodnega Zadra preselila v Ljubljano. Tam je na univerzi študirala ekonomijo oz. novinarstvo. Življenjska pot jo je zanesla v Salež pri Trstu, kjer je

---

¹ To potrjuje tudi dejstvo, da so o pisanju Jasne Jurečič v sistemu COBISS do priprave tega prispevka evidentirani le trije literarno-kritiški zapisi (Meserko 2008, Tavčar 2008, Detela 2009), ni pa nobene literarnozgodovinske razprave.

bila kulturno dejavna in je sredi 90. let začela objavljati. Več let je bila dopisnica športne strani *Primorskega dnevnika*. Za Radio Trst A je napisala izvirne radijske igre (*Julija*, 1996, *Parjenje*, 1998 in *Postaja*, 2007), ciklusa oddaj o orientalski filozofiji (*Vzhod ni daleč*, 1996 in *Zenovske parabole*, 2001), pravljice in zgodbe za otroke (*Pravljica o vrabčku vič-viču*, *Cirkus*, *Oglas: podarim dve mucici*, *Zgodba o mleku*, 2003, *Seme*, *Zgodba o češnjah*, *Tisoč semen iz enega zrna*, *Pravljica o dobrem kralju in domu*, *Jaz – genij*, *Izgubljeno prijateljstvo*, 2004), ki so pozneje izšle tudi v tiskani obliki, v otroški reviji *Galeb*. Eno od njenih radijskih besedil, socialno dramo (*Mona Lisa*, 2009), so predvajale tudi osrednje slovenske radijske hiše. Leta 2008 je izdala svoj edini, izpovedno-pisemski roman² *Prerokuj mi še enkrat*, uvrščen med finaliste za najboljši prvenec na natečaju 24. slovenskega knjižnega sejma (2008). Leta 2012 pa je pet njenih kratkih pripovedi izšlo v knjižni obliki z naslovom *Pasji dnevi*. Poleg dveh omenjenih knjižnih izdaj v članku proučujem samostojno objavljene kratke pripovedi *Ljubila te bom skozi prostor in čas* (1998)³ v reviji *Primorska srečanja*, *Presenečenje* (2011) v reviji *Mladika*, priporočeno za objavo na 39. literarnem natečaju založbe Mladika (2011), ter v isti reviji objavljeno pripoved *Koma* (2014), drugouvrščeno na 42. literarnem natečaju založbe Mladika (2014). S tem analiziram njen celotni, doslej objavljeni pripovedni opus, namenjen odraslim.

Pisanje Jasne Jurečič se umešča v okvir sodobnega slovenskega pripovedništva, ki ga ustvarjajo ženske, in hkrati v kontekst slovenske književnosti v Italiji, saj je pisateljica svoje leposlovje v celoti zasnovala in realizirala v Saležu pri Trstu, kjer je živela, odkar si je ustvarila družino. Obenem pa se že nekoliko izmika značilnostim slovenskega leposlovja v Italiji, kajti t. i. »zaznamovanosti« slovenske književnosti v Italiji se v njenem pisanju pojavljajo v blažji obliki ali jih sploh ni – kljubovalna ontološka drža, močna vera v humanizem, obravnavanje narodnoidentitetnih vprašanj, zaznamovanost z mediteranskostjo in multikulturalnostjo prostora, specifične jezikovne značilnosti (prim. Košuta 2008), čemur sama dodajam še specifični kolektivni spomin. Pisanje Jasne Jurečič je v sozvočju predvsem z najmlajšim slovenskim pripovedništvom, ki nastaja v Italiji in ga poskuša na več ravneh prevetriti, predrugačiti njegove že ustaljene oblike in vsebine, kar se najbolj izrazito kaže že z »odmik[om] od predvojnih, vojnih in povojnih travm /.../ premik[om] k bolj osebnim eksistencialnim vsebinam« (Pirjavec 2011: 359). Pri omenjeni avtorici ni odnosa do jezika, značilnega za slovensko literaturo v Italiji, ki se giblje med potencirano besedno invencijo in jezikovno zavrtostjo, saj je njen jezikovni izraz s tega vidika osvobojen vsakršnih zaznamovanosti. Prav tako na ontološki ravni ne zasledimo izrazitega antinihilizma, kvečjemu nasprotno, ostaja pa prisotna etična drža predvsem v odnosu do položaja žensk v svetu. V njenih delih se mediteranskemu, tržaškemu okolju, značilnemu za slovensko književnost

² Na prelomu med 20. in 21. stoletjem je na Slovenskem predvsem preko pisateljic prišlo do ponovnega oživljanja pisemskega in dnevniškega romana, čeprav je »že veljal za arhaičnega in zato odrinjenega« (Borovnik 2012: 63).

³ Kratka pripoved *Ljubila te bom skozi prostor in čas* je z nespremenjeno vsebino, le v daljši različici, zajeta tudi v zbirko *Pasji dnevi*. V njej ima naslov *Zadnji vlak*.

v Italiji, pridružujejo geografsko nedoločljivi ali pa oddaljeni dogajalni prostori, kot so New York, islamski svet, puščavska pokrajina. Vprašanje narodne identitete, prav tako specifično za slovensko leposlovje Furlanije Julijske krajine, ne izgine povsem, toda premakne se v drugi plan v primerjavi z individualnimi, intimnimi in eksistencialnimi vprašanji, ki stopijo v ospredje, kar se nasploh vse pogosteje dogaja v sodobnih tržaških kratkih pripovedih (prim. Umek 2015). Vprašanje, ki je v tem kontekstu še posebej zanimivo, pa je tematsko osišče pripovedne proze Jasne Jurečič.

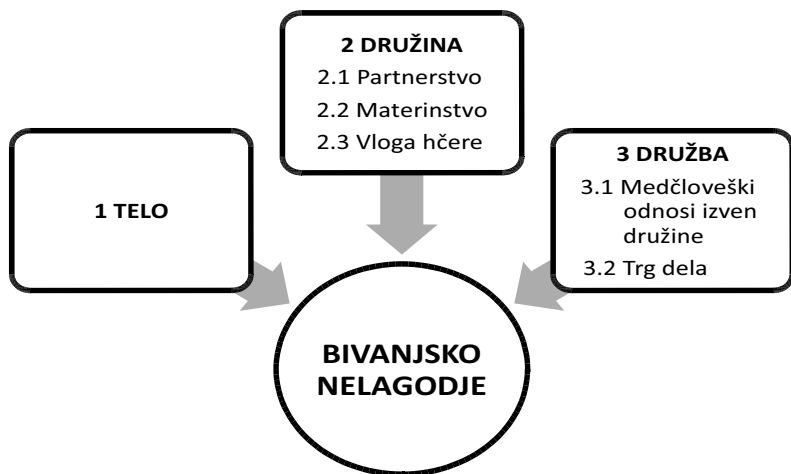
2 Bivanjsko nelagodje žensk kot osrednja tema

Skladno s trendom preteklega in sodobnega ženskega pisanja se literarno zanimanje Jasne Jurečič ustavlja pri ženskah, naj so to osrednji ali spremljevalni liki. Od enajstih glavnih literarnih oseb je deset žensk. Izjemo predstavlja le ena sama kratka pripoved, *Vrtnica* (v zbirki *Pasji dnevi*), ki se posveča prikazu občutij in misli Al-Hillaja Mansurja, medtem ko ga kamenjajo. Navdihuje se po življenju istoimenskega perzijskega mistika in sufističnega učitelja, ki je resnično živel med letoma 858 in 922, bil izobčen iz družbe in obsojen na tragično smrt.

Njen roman in kratke pripovedi na slogovni ravni povezuje prevladujoča izbira prve in tretje slovnične osebe, ki pa je večidel v funkciji personalne pripovedovalke, kar pomeni, da ta »pripoveduje s stališča pripovednih oseb, njihovih izkušenj, zaznav in predstav« (Kos 2001: 104). Pri tem se besedila Jasne Jurečič ves čas gibljejo na meji med epskim in izrazito lirskim značajem, saj je v njih pogosto »v ospredju notranja resničnost neke osebe, njena zavest ali subjektivnost« (prav tam: 106), dialogi pa so redki. Pripovedovalke se ukvarjajo s svojim osrednjim eksistencialnim problemom, obenem pa preko miselnega vračanja v preteklost, ki ne sledi časovno-logičnemu zaporedju, marveč razsutim spominskim drobcem, postopoma in največkrat le v obrisih rekonstruirajo dogodek ali dogodke, ki so v njihovih življenjih povzročili preobrat ter jih postavili v aktualno stanje. Razmisleke in izpovedi pripovedovalk zaznamuje raba prisposodob, pogosto povezanih z naravo, preko katerih poskušajo čim bolj slikovito posredovati svoja čustvena stanja in stiske.

Kljub raznolikosti usod in značajev, ki jih avtorica polaga v ženske, je vsem skupna tako izrazita osredotočenost na lastno intimnost, notranji svet, da o njihovem videzu ni zapisanega skorajda ničesar. Ženske Jasne Jurečič obstajajo predvsem kot duhovna bitja, ki se skorajda meditativno ukvarjajo s svojo eksistenco, bivanjskimi vprašanji, spomini, iskanjem lastne identitete, sreče in mesta v neprijaznem svetu. Ob tem pa jih spremlja globok občutek tesnobe, izkoreninjenosti in nelagodja. Tematsko osišče, skozi katero lahko razčlenimo vsebine pripovedne proze Jasne Jurečič, lahko povzamemo z bivanjskim nelagodjem, nekakšnim *mal de vivre* in odtujenostjo, ki jo »pisateljica vgrajuje v opis navidezne stabilne življenjske vsakdanjosti« (Umek 2015: 12). Prav zato se ne moremo povsem strinjati z mnenjem, da se njeno pisanje »prepušča varnemu zavetju zgodbe, fabuliranju, želji po pripovedovanju, pri čemer je izpoved drugotnega značaja« (Bandelj 2010: 15). Nasprotno, izpoved je v vseh

tekstih močno prisotna. Avtorica jo izriše v številnih variacijah, ki se oblikujejo skozi odnos sodobne ženske do treh bistvenih »prostorov«, »kontekstov« bivanja: lastnega telesa, družine in družbe (slika 1).

Slika 1: Izvori bivanjskega nelagodja ženskih likov v pripovedni prozi Jasne Jurečič

Jasna Jurečič postavi veliko večino svojih literarnih ženskih likov, ki jih največkrat sploh ne poimenuje, v duševno stanje bivanjskega nelagodja, ob čemer se ustvari vtis, kot bi pravzaprav vsi skupaj tvorili eno samo trpečo človeško dušo, čeprav se vsak od njih v svojem življenju spopada s precej različnimi »praznimi mesti«. Zaradi tega bom v nadaljevanju opozorila na literarne zgodbe in like, ki se ob tem izrišejo, prav tako pa tudi na njihove različne reakcije na stisko. Pri tem se bom posluževala pregledne sheme: stanje – reakcija – razplet.

3 Telo

V središču mnogih pripovednih besedil Jasne Jurečič je bolezensko ali kako drugače spremenjeno telesno stanje, ki dela njene ženske pohabljene, poškodovane ali hudo bolne, kar jih postavlja v položaj podrejenosti, manjvrednosti in odvisnosti.

Pisateljica tematizira njihov problematičen odnos do telesa preko zelo različnih zgodb. V pripovedi *Gospa Marija* (v zbirki *Pasji dnevi*) je prvoosebna pripovedovalka zaradi nesreče priklenjena na invalidski voziček. Živi sama in se počuti daleč od sveta, čeprav se v mislih trudi ohranjati stik z njim. V isti zbirki se v kratki pripovedi *Afrika, moja črna bolečina* avtorica ukvarja z odtujenostjo, ki jo protagonistka, Assetou Noemi Iqbal, kiparka afriškega izvora, čuti do lastne ženskosti in svobode zaradi krutega obreda obrezovanja ženskih spolnih organov, ki mu je bila podvržena tudi sama. Assetou je ujeta v duševno trpljenje brez konca, ki izvira iz pohabljenega telesa in zavedanja, da »[k]ar ji je bilo storjeno, je /.../ nemogoče popraviti« (Jurečič 2012: 51). Z možem in hčerjo živi v Liverpoolu, a v sebi čuti dolžnost do ostalih

žensk svojega plemena, zato »se še vedno vrača /.../ na črni kontinent k svojim koreninam, k svojemu ljudstvu. /.../ Pogovarja /.../ se z /.../ balejem in z načelniki sosednjih vaških skupnosti. Skuša /.../ jih prepričati o nesmiselnosti tega obreda« (prav tam: 61). Z drugačnim nelagodjem, ki pa je še vedno povezano s telesom, se spopadata ena od dveh neimenovanih protagonistk romana *Prerokuj mi še enkrat* in stranska oseba, protagonistkina prijateljica Rozi. Obe sta hudo bolni, zaradi česar se vztrajno zdravita, vendar se obenem zapirata sami vase. Izogibata se govorjenju o svoji bolezn, iskanju psihološke podpore in pomoči pri drugih. V najbolj ekstremno obliko telesne odtujenosti, v stanje kome, pa je postavljena protagonistka pripovedi *Koma*. Kljub popolni fizični pasivnosti, v katero je ujeta ženska v vegetativnem stanju, se v njej še naprej oglašaja želja po preživetju, ki odzvanja v misli: »Živeti! Moram živeti, da povem resnico« (Jurečič 2014: 4). V tem se razkriva stiska še na drugem področju njenega življenja, in sicer v zvezi z nasilnim moškimi, ki je zakrivil prometno nesrečo. Jasna Jurečič poudari simboliko protagonistkine volje po življenju s tem, da jo fizioterapevt in medicinska sestra po nenadni zaustavitvi srčnega utripa z ročno masažo spravita nazaj k življenju ravno 25. novembra, na dan boja proti nasilju nad ženskami.

Ženske, katerih nelagodje izvira primarno iz telesa, zaznamuje težnja po aktivnem iskanju rešitve. Kljub vsem naprežanjem pa se njihove usode razpletejo v nespremenjenosti oz. nespremenljivosti začetnega stanja, kar velja za pripovedi *Gospa Marija* in *Afrika, moja črna bolečina*, ali z neznanim razpletom, kot v pripovedi *Koma*. V najslabšem primeru nastopi smrt, ki v romanu potrdi protagonistkino fatalistično razmišljanje o tem, da je v življenju vse vnaprej določeno ne glede na posameznikovo vztrajnost, trud in prizadevanja. V svojih razmišljanjih ugotavlja: »Na vse grlo lahko kričimo proti nebu, da smo gospodarji svojega življenja in vendar si ga ne moremo sami usmerjati, še manj se lahko izognemo usodi, ki nam sledi kot lastna senca« (Jurečič 2008: 108) ter »se poigra z nami, kot veter, ki upogiba travnate bilke, kakor se mu zljubi« (prav tam: 116) (tabela 1).

Literarno delo	Literarni lik	Stanje	Reakcija	Razplet ⁴
<i>Gospa Marija</i> (zbirka <i>Pasji dnevi</i>)	neimenovana protagonistka	invalidnost	aktivnost (notranji boj proti obupu)	=
<i>Afrika, moja črna bolečina</i> (zbirka <i>Pasji dnevi</i>)	protagonistka Assetou Noemi Iqbal, kiparka afriškega izvora	obrezanost klitorisa	aktivnost (osveščanje ljudi)	=
<i>Prerokuj mi še enkrat</i>	neimenovana protagonistka (Kras) ⁵	neozdravljiva bolezen	aktivnost (zdravljenje)	–
<i>Prerokuj mi še enkrat</i>	protagonistkina prijateljica Rozi	neozdravljiva bolezen	aktivnost (zdravljenje)	–
<i>Koma</i>	neimenovana protagonistka	koma	aktivnost (volja po življenju)	?

Tabela 1: Bivanjsko nelagodje, izvirajoče iz telesa

⁴ Legenda: + pozitiven razplet, = nespremenjeno stanje, – negativen razplet, ? neznan razplet.

⁵ V romanu *Prerokuj mi še enkrat* sta protagonistki neimenovani, zato ju ločujem po kraju, v katerega sta postavljeni, ena na Kras, druga v New York.

4 Družina

Eden najpogostejših izvorov bivanjskega nelagodja ob problematičnem odnosu do telesa je v pripovedništvu Jasne Jurečič družina. V okviru te so njene ženske nemalokrat obsojene na nesrečo predvsem v vlogi partneric in mater.

4.1 Partnerstvo

V vlogi partneric so ženski liki postavljeni v nestabilna in nesrečna razmerja, ki jih zaznamujejo stanje zapuščenosti, prevaranosti, podrejenosti ali zlorabe oz. telesnega nasilja. Pogled na literarna dela je namreč celovit le, če reprezentacije ženskosti »raziskujemo in razlagamo v interakciji z reprezentacijami in konstrukcijami moškosti« (Mihurko Poniž 2008: 1). V tem kontekstu se izkristalizira prevladujoča vloga, ki jo imajo moški liki, in sicer negativcev, povzročiteljev gorja, arogantnih, domišljavih, nesramnih, prostaških, gospodovalnih, oblastniških, nasilnih figur. Poleg tega je zanje značilno, da se največkrat pojavljajo kot »statisti«, ne da bi jih avtorica podrobneje izrisala.⁶

Podrejenost ženske v partnerskem odnosu se v romanu *Prerokuj mi še enkrat* kaže preko neimenovane protagonistke, ki živi v Italiji, na Krasu. Zaljubljena je v moškega, ki po rojstvu njune hčere podpiše očetovstvo in odide v svet. Sama skrbi zase in za otroka, a še naprej neizmerno ljubi moškega, ki se občasno vrača v domačo vas. Nikoli ga ne žali in tiho pristaja na njegove odhode, čeprav je zaradi njega vanjo »globoko zasekana srčna rana« (Jurečič 2008: 45). Z globoko čustveno bolečino se spopada tudi protagonistka kratke pripovedi *Presenečenje*. Vzrok njenega trpljenja je spomin na moževo varanje, okrog katerega se vrtila celotna pripoved.

Zavedala sem se svojega bednega položaja, se spomnila vse hujših prepirov, njegovih očitkov, loputanja vrat in njegovih zmeraj bolj pogostih odhodov brez besed, moje potlačene, samotnih noči, dolgih ur čakanja na njegovo vrnitev, neke polprividne posteljne sprave, nekakšnega zasilnega krpanja odnosov, njegove užaljenosti in mojega brezvoljnega popuščanja. (Jurečič 2011: 6.)

Prevarana ženska, ki preboleva ljubezensko razočaranje, nastopa tudi v romanu *Prerokuj mi še enkrat*. To je stranska figura, Rozi, katere mož je prešuštoval z mlajšimi. Z igrami na srečo je zaigral celotno družinsko imetje. Rozi in njun sin sta ostala na cesti, zato sta se iz domače Apulije preselila v Trst, kjer se je Rozi zaposlila na poštnem uradu in začela na novo. Posveča se mnogim pristoječim dejavnostim, astrologiji, zbiranju podpisov proti vojni v Bosni, vadbi kitajskega *tai chija*, sodelovanju na vaških veseljih, prodajanju knjig na boljšem trgu in

⁶ Edini moški, ki je v pripovedništvu Jasne Jurečič v partnerskem odnosu prikazan kot pozitiven, se pojavi v romanu *Prerokuj mi še enkrat*. To je Alfredo, mož neimenovane protagonistke, ki živi v New Yorku. Ta je v nasprotju z ostalimi moškimi podoba idealnega moža, ki bi za svojo ženo naredil vse, »snel luno z neba in ji položil sonce k nogam, če bi mogel« (2008: 57). Poleg tega je edini moški lik, ki ga avtorica prikaže nekoliko bolj razčlenjeno.

prebiranju klasikov za slepe in slabovidne. Njena reakcija je torej usmerjena k aktivnosti, optimizmu, dobrohotnosti in pozitivnosti, pod čemer pa še naprej tli bolečina, ki ji jo je prizadejal partner.

V pripovedi *Zadnji vlak* (v zbirki *Pasji dnevi*) pride do nepričakovane zamenjave staliŝa. V njej spregovori ženska na drugi strani, ljubica poročenega moškega. V obliki ljubezenskega pisma, naslovljenega ljubimcu, obravnava hudo krizo, povsem enako stiski prevarane žene, ki pa jo prvoosebna protagonistka doživlja po nenadni prekinitvi razmerja s poročenim moŝkim.

Sonce se je ustavilo na nebu in noč se je naselila v moji duŝi, ko te ni bilo več od nikoder. Polzela sem na dno močvirnatega brezna, ker se mi je tam pokazal tvoj obraz, grebla sem z nohti po vlaŝnih stenah navzgor do roba, kjer me je čakala tvoja prikazen, pa spet padala nizdol /.../. Rekli so, da sem hudo bolna, rekli so, da se je mladi zdravnici zmeŝalo od teŝkih latinskih knjig, rekli so, ah, česa vse niso rekli. Ni mi bilo mar njihovih besed, ŝe slišala jih nisem. Iskala sem samo tebe. Dolgo, dolgo sem tavalala v temi. (Jurečič 2012: 72.)

Iz svoje krize beŝi tako, da si v mislih ustvari podobo srečnega otoka, kamor se zateka pred stvarnostjo. S takŝnimi začasnimi tolaŝbami uspe znova opravljati svojo zdravniŝko sluŝbo, kljub temu pa se njene srčne rane tako kot pri Rozi nikakor ne morejo zaceliti. V mislih ostaja odvisna od ljubljenega moškega vse ŝivljenje in ga zaznava kot nekakŝno vseprisotnost skorajda boŝanskih razseŝnosti. Ŝe v starosti, ko se poslavlja od sveta, se njene zadnje hrepeneče misli obračajo k ljubljenemu moŝkemu in njuni zanjo »nezaključeni« zvezi.

Odŝel si. A kjerkoli si ŝe, vse bolj te čutim.

Ponoči me obiskujeŝ v sanjah, čez dan pobegneva na otok, vseskozi si z mano, kamorkoli se ozrem. Slišim te. Razločno te slišim v ŝelestenju hrastovih listov v burji in v tiktakanju stenske ure v obednici. Čutim te. Čutim te v vlaŝnosti ŝametnega mahu in v ŝčebetu ptic ob sončnem zatonu. Zaznavam te v vonju zgodnjih jagod in pravkar pokoŝene trave. Vidim te. Vidim te v sivih čereh, v gubah najinih prednamcev in v obrazih najinih nerojenih otrok. Le tvojih rok na koŝi ne čutim več. (Prav tam: 74.)

V kontekstu partnerskih odnosov izvira bivanjska stiska ŝenskih likov tudi iz fizičnega nasilja. V pripovedi *Vrtnice* (v zbirki *Pasji dnevi*) se protagonistka spominja nizkotno pokvarjenega, prezirljivega, napadalnega, sumničavega in podlega moŝa. Mučil jo je na vse moŝne načine, o čemer pričajo modrice po njenem telesu, ona pa se je začetno nemočno predajala njegovemu početju, se dolga leta podrejela v upanju, da jo »bo imel spet rad« (Jurečič 2012: 23). Nekega dne je sklenila, da se mora za vsako ceno reŝiti, zato je »navkljub vsem nakopičenim bojaznim, tesnobi in nelagodju v sebi le zbrala toliko poguma, da se je odlepila od domačih sten« (prav tam: 24) in zbeŝala. Pripoved se osredotoča na ŝenskinjo soočanje z lastnimi občutki fizične in duhovne osamljenosti, ki jih doživlja v hotelu sredi puŝčave, v katerem najde začasno zatočiŝe. Reŝitev išče sama v sebi, s tem ko se bodri, da bo morda lahko kmalu na novo zaŝivela. V njej namreč ŝe vedno tli močno hrepenenje po uresničitvi prave ljubezni. O razpletu njene usode ne izvemo ničesar, saj ko jo čez nekaj dni

policija išče v hotelu, za njo ni več sledi. Namesto tega se v zaključku pripovedi dodatno potrdi obsodba pristajanja žensk na nasilje moških. V bližini hotela, kjer je nekaj časa bivala protagonistka, članice društva *Ženska ženski* mimoidočim delijo platnene torbice z napisom »Nasilje, naš vsakdanji kruh«. V tem lahko prepoznamo delno vzporednico tudi s pripovedjo *Koma*, v kateri protagonistka kljub temu, da je v komi, čuti močno željo po izpovedi o moževem nasilju nad njo.

Ženske so torej v odnosih z moškimi večidel odvisne od njih, saj pojmujejo ljubezen kot osrednje gibalno bivanje. Ob odhodih in varanju moških se predajajo čakanju na vrnitev ali samodejno rešitev, toda oboje se izkaže za brezplodno. Položaj žensk ostane nespremenjen. Zgolj v zaključku pripovedi *Presenečenje* se protagonistkin obup prekine, ko se v njenem življenju povsem slučajno pojavi drug moški, ki nakaže možnost novega razmerja. Drugače pa je, ko gre za partnerjevo telesno nasilje nad njimi. V tem primeru so ženske veliko bolj aktivne in usmerjene k neodvisnosti, a posledice njihovih odločitev bralcem ostanejo neznane (tabela 2).

Literarno delo	Literarni lik	Stanje	Reakcija	Razplet
<i>Prerokuj mi še enkrat</i>	neimenovana protagonistka (Kras)	nestabilno partnerstvo	pasivnost (čakanje)	=
<i>Presenečenje</i>	neimenovana protagonistka	moževo varanje in odhod	pasivnost (čakanje)	+
<i>Prerokuj mi še enkrat</i>	protagonistkina prijateljica Rozi	moževo varanje in odhod	aktivnost (odhod, služba, mnoge pristočasne dejavnosti)	–
<i>Zadnji vlak</i> (zbirka <i>Pasji dnevi</i>)	neimenovana protagonistka	prekinitev razmerja s poročenim moškim	pasivnost (čakanje)	–
<i>Vrtnice</i> (zbirka <i>Pasji dnevi</i>)	neimenovana protagonistka	moževo fizično nasilje	aktivnost (odhod od doma)	?
<i>Koma</i>	neimenovana protagonistka	moževo fizično nasilje	aktivnost (volja po pričevanju)	?

Tabela 2: Bivanjsko nelagodje, izvirajoče iz partnerstva

4.2 Materinstvo

Manj pogosta, pa vendar prisotna tema v pripovedništvu Jasne Jurečič je materinstvo. Slednje je ključni vzrok depresivnosti za eno od dveh protagonistk romana *Prerokuj mi še enkrat*. Ženska, ki se je z ljubečim možem Alfredom odselila v razkošno stanovanje v New Yorku, ima na videz popolno življenje, vendar njeno srečo kazi neuresničljivo materinstvo. Protagonistka zajame vso odtujenost svoje eksistence z besedami: »Jaz vem, da je preveč zadrževanega diha, preveč štirinajst nadstropij, preveč mrzle tujine, preveč čakanja na Alfredovo vrnitev in preveč je izgubljenih sanj in strahu zaradi otroka, ki se noče ugnezditi v mojo maternico in me osrečiti s svojim rojstvom« (Jurečič 2008: 31). Kljub temu pa razen molitev, naslovljenih k

bogu, sama nima dovolj vztrajnosti in odločnosti, da bi iskala trajnejšo pot iz stiske. Svoje dneve preživlja v čakanju na moževo vrnitev iz službe, »[z] nabuhlimi očmi čaka« (prav tam: 30), »ubija /.../ čas in čaka /.../, da se vrne Alfredo« (prav tam: 15). Aktivna postane ŝele, ko se vpraŝanje materinstva reŝi s posvojitvijo prijateljŝine hčere, ki ji mati prezgodaj umre. Za reŝitev poskrbijo drugi in splet okoliŝčin. Sama za to nima zasluga.

Povsem drugačne skrbi, povezane z materinstvom, doživlja druga, kraŝka protagonistka istega romana, ki jo skrbi za žalostno in osamljeno odraŝajočo hčer. Trudi se ji pribliŝati, a ji ne uspe doseči, da bi jo hči imela za zaupnico. Druga ženska, ena od dveh protagonistk kratke pripovedi *Gospa Marija* (v zbirki *Pasji dnevi*), 80-letna gospa Marija, pa čuti ŝe globljo odtujenost. Ta izhaja iz njenega odnosa s 56-letnim sinom, ki se je vrnil iz Avstralije. Po Marijini ohromelosti leve strani telesa in njeni vrnitvi iz bolniŝnice ji sin ni v nikakrŝno podporo ali pomoč. Namesto tega poleŝava, čaka, da mu bo mati postavila obrok na mizo, in jo pretepa, na kar gospa Marija zaradi strahu tiho pristaja. Informacija o njegovem početju privre na dan ŝele ob zaključku pripovedi, ko si Marijin sin v strahu, da je mater pretepel do smrti, sodi sam. Marija pa v resnici preŝivi poŝkodbe in ŝivi ŝe dolgo let.

Na nesrečo, ki izhaja iz materinstva, se ženske, podobno kot pri partnerskih odnosih, odzivajo z otopelostjo in čakanjem na reŝitev, ki v tem primeru nastopi po zaslugi drugih ali sama od sebe (tabela 3).

Literarno delo	Literarni lik	Stanje	Reakcija	Razplet
<i>Prerokuj mi ŝe enkrat</i>	neimenovana protagonistka (New York)	neuresničljivost materinstva	pasivnost (čakanje)	+
<i>Prerokuj mi ŝe enkrat</i>	neimenovana protagonistka (Kras)	skrb za osamljeno odraŝajočo hčer	aktivnost (poskus pribliŝevanja)	=
<i>Gospa Marija</i> (zbirka <i>Pasji dnevi</i>)	protagonistka gospa Marija	sinovo nasilje	pasivnost (čakanje)	+

Tabela 3: Bivanjsko nelagodje, izvirajoče iz materinstva

4.3 Vloga hčere

Tesnoba lahko izhaja tudi iz vloge hčere, kakrŝno avtorica dodeli predhodno ŝe omenjeni kraŝki protagonistki romana *Prerokuj mi ŝe enkrat*. Ta se v svoji odraslosti z grenkobo spominja matere, ki je bila hladna, izčrpana od garanja in skrbi za druŝino. Zнала je deliti le »moraln[e] nauk[e], hujŝ[e] od tepeŝa« (Jurečič 2008: 124). Mati in vsi ostali druŝinski člani niso imeli pristnega medsebojnega stika, saj so govorili vse vprek in niso prisluhnili drug drugemu o pomembnih stvareh in čustvih, prepiri so bili pogosti, telesni dotiki pa nekaj neobičajnega. Protagonistka je čutila izvoljenost, negotovost, »anonimnost /.../, odtujenost in dvom o pripadnosti k tej hrupni skupnosti« (prav tam: 124). V svoj najstniŝki dnevnik je zapisala svoje

občutke tako: »Nobenemu drevesu ne pripadam, samo zapuščen, suh list sem, ki ga lahko že najrahljejša sapica zlahka odtrga in zvrtniči v nič« (prav tam: 124). Sama, postavljena v vlogo matere, se želi otresti napačnih »podedovanih« vzorcev lastne matere. Z najstniško hčerjo želi spregovoriti o ljubezni in čustvih, vendar je vajena zamolčevanja in ji je zato takšno početje težavno in tuje. Do hčere goji globoko materinsko ljubezen, ki jo izraža predvsem v obliki tihe opore, tolažbe, sočutja, dejansko pa ostaja ujeta v nekomunikativnost (tabela 4).

Literarno delo	Literarni lik	Stanje	Reakcija	Razplet
<i>Prerokuj mi še enkrat</i>	neimenovana protagonistka (Kras)	pomanjkanje materine ljubezni	aktivnost (poskus preseganja »podedovanih« vzorcev)	–

Tabela 4: Bivanjsko nelagodje, izvirajoče iz vloge hčere

5 Družba

V količinsko manjši meri, pa vendar intenzivno, se v edinem romanu Jasne Jurečič pojavlja občutek nelagodja ženske v družbi. Pri tem gre za občutek alienacije v medčloveških odnosih izven družine in v odnosu do lastnega položaja na trgu dela.

5.1 Medčloveški odnosi izven družine

V pripovedništvu Jasne Jurečič pogosto naletimo na ženske, ki so v hudi stiski zaradi konflikta z družbo, ki jih zavrača ali pozablja nanje. Na tem mestu je njeno pisanje v popolnem soglasju s pripovedništvom, ki ga pišejo sodobne slovenske pisateljice. Tako kot te literarizira občutek nesprejetosti v novem okolju oz. tujstva in se zavzema za njegovo premagovanje (prim. Borovnik 2012: 63).

Najbolj izrazit primer odtujenosti zaradi nesprejetosti v družbi je vnovič kraška protagonistka romana *Prerokuj mi še enkrat*. Podobno kot se je tudi Jasna Jurečič v svojem življenju preselila iz Ljubljane v Salež pri Trstu, se tudi ta preseli iz Slovenije v Italijo, v pretežno slovensko vas na Krasu. V kraju, kjer živi, se počuti dvakratno izključena, ker se tako Slovenci kot Italijani obnašajo do nje kot do tujke. Slovenci jo označijo za čudakinjo, pripadnico okultne sekte in celo čarovnico, medtem ko je Italijanom njeno slovensko ime »težko izgovorljivo« (Jurečič 2008: 140), poleg tega jo »ob predstavljanju /.../ večkrat spravi[jo] v slabo voljo, ker /.../ ho[č]ejo izvedeti pomen [njen]ega imena, mera pa je /.../ zvrhana, kadar /.../ [jo] sili[jo], naj ga prevede« (prav tam: 140–141). Zaradi tega napiše pismo prijateljici, ki živi v New Yorku: »Si pozabila, da sem <pr>stopauka«, kot v teh krajih rečejo za dekle, ki se omoži v drugo vas, no, jaz sem morala prekoračiti še mejo. In drži se me še neko drugo ime <bd>ska – tujka – pečat, ki mi ga niti čas ne more izbrisati, niti tega, da moja <vas> leži na drugi strani meje« (prav tam: 76). Njena reakcija

pa je kljub temu usmerjena k iskanju stika z ljudmi in predelovanju trpljenja z besednim ustvarjanjem, v katerem »vidi /.../ priloŝnost, da se najde /.../, zapolni /.../ praznino samote, se morda otrese /.../ negotovosti, nepotrebnosti in tujskosti« (prav tam: 59), vendar vsi poskusi reŝevanja propadejo. Nad njimi prevlada nezaupanje vase, vztrajno zapiranje ljudi pred njo in pomanjkanje denarnih sredstev. S tem v protagonistki ostaja nerazreŝeno vpraŝanje: »Kam naj poŝenem korenine, če se počutim izkoreninjeno?« (prav tam: 79).

Podobno nelagodje kot kraška protagonistka romana doŝivlja v začetku tudi njena najstniŝka hči Mojca. Svoje nelagodje v odnosu do vrstnikov, ki so bili ŝe v otroŝtvu včasih grobi do nje, jo ŝalili in poniŝevali, premleva molče in sama zase. Kadar je pritisk prehud, bruha. Vse pogosteje odklanja druŝbo, ostaja doma, se zapira v sobo in se zanemarja. Zateka se v samoto, izmika se materi in joče, vendar z odraŝanjem in selitvijo v ZDA, kjer jo posvojita newyorŝka protagonistka in njen moŝ, krč bolečine sam od sebe popusti. Kljub prebolevanju materine izgube je v novem okolju pomirjena in vanj vključena (tabela 5).

Literarno delo	Literarni lik	Stanje	Reakcija	Razplet
<i>Prerokuj mi ŝe enkrat</i>	neimenovana protagonistka (Kras)	prisilna izključenost iz novega okolja	aktivnost (iskanje stika z ljudmi)	–
<i>Prerokuj mi ŝe enkrat</i>	protagonistkina hči Mojca	prisilna izključenost iz druŝbe vrstnikov	pasivnost (umikanje iz druŝbe)	+

Tabela 5: Bivanjsko nelagodje, izvirajoče iz medčloveŝkih odnosov izven druŝine

5.2 Trg dela

Odločilno vlogo pri nelagodju enega ključnih ŝenskih likov v pripovedni prozi Jasne Jurečič, kraŝki protagonistki edinega pisateljicega romana, odigra med drugim tudi njen poloŝaj na trgu dela.

Ta se med mnogimi ŝivljenjskimi ovirami spopada tudi z brezposelnostjo. Sprejema vsakrŝno začasno delo, ki ji ga zavod za zaposlovanje ponudi, naj bo to delo pomivalke posode ali likalke, a to ji ne daje trajnejŝe gotovosti. Svojo odtujenost zaradi brezposelnosti izrazi z besedami: »Kadar si umiŝljam, da je zunanji svet in svet dela samo obrobje mojega ŝivljenja, je to le začasen obliŝ na rano. Boli in ŝre me, ker se mi ne posreči, da bi postala njegova polnopravna udeleŝenka. Nočem biti več gledalka, hotela bi vlogo, četudi stransko« (Jurečič 2008: 108). Protagonistka zavzame feministično staliŝe, ko se spraŝuje, ali so ŝivljenjski neuspehi pogojeni tudi z dejstvom, da je ŝenska, da »se [je] rodil[a] s ŝpranjico med nogami« (prav tam: 74). Obenem ugotavlja, da je iskanje sluŝbe za ŝenske, zlasti če niso več mlade, teŝavnejŝe kot za moŝke (tabela 6).

Literarno delo	Literarni lik	Stanje	Reakcija	Razplet
<i>Prerokuj mi še enkrat</i>	neimenovana protagonistka (Kras) ⁷	brezposelnost	aktivnost (iskanje in sprejemanje vsakršnečasne zaposlitve)	–

Tabela 6: Bivanjsko nelagodje, izvirajoče iz položaja na trgu dela

Na tem mestu velja omeniti, da je med vsemi literarnimi liki, kar jih je izpisala Jasna Jurečič, ravnokar omenjena protagonistka najbolj dodelana in polnokrvna. Težave ima na vseh ravneh življenja (prim. tabele 1–6) in se med vsemi liki spopada z najzahtevnejšo nalogo.

Nobena od duhovnih, čustvenih ali telesnih bolečin mi ni tuja. /.../ boli me otožno hrepenenje, da nisem na nekem drugem mestu, tam, kjer bi rada bila in bi bilo prav, da sem. Razžira me jeza, da sem prisiljena delati stvari, ki me ne veselijo. Duši me fizični strah, najbolj pa me trpinčijo bolečine ranjenega človeškega dostojanstva. Gre za neko vrsto ponižanja, da obstajam, da živim življenje po koščkih in mi prihodnost ne obeta, da bi si ga prisvojila v celoti. (Prav tam: 97.)

Avtorica posveča dolge odstavke njenim notranjim doživljanjem in odzivom, v pripoved prenese protagonistkin stalni občutek neuspeha, ujetosti in odtujenosti preko rabe mnogoterih prisposodob, po katerih obilno posega tudi v vseh ostalih besedilih. V tem primeru protagonistka izpove, kako se ji na trenutke zdi, kot bi se življenje »odmaknilo od [nje]« (prav tam: 64), kot bi bilo le »privid /.../ projekcija na filmskem platnu« (prav tam: 61), ki »ne posreduje nobenih razlag, pušča /.../ brez pojasnil« (prav tam: 63), »enosmerna prašna cesta, posuta z brezštevlnimi kamni« (prav tam: 106). V najhujših trenutkih se počuti, kot naključen in »prehoden obiskovalec« (prav tam: 70) življenja, kot nekdo, ki »že dolgo časa ne obstaja« (prav tam: 95), samo vegetira in »kot leščerba medlo mrli /.../ v ta svet« (prav tam: 68).

6 Ženske izven bivanjskega nelagodja

Ženskih likov, ki ne doživljajo eksistencialne stiske, je v pripovedništvu Jasne Jurečič zelo malo. Ena od tistih, ki je deležna več kot le omembe, je Mary, stranski lik, hišna pomočnica newyorške protagonistke romana *Prerokuj mi še enkrat*. Ta je za razliko ostalih figur, ki jih ustvari Jasna Jurečič, zaradi svoje klišejskosti v slogu temnopoltih guvernant, s kakršnimi je prežet zlasti starejši ameriški literarni (in filmski) imaginarij, nekoliko neposrečena figura. Mary je predstavljena kot

radoživa, precej okrogla dvaindvajsetletna mulatka /.../. Živi v Bronxu v skromnem dvosobnem stanovanju in starševsko skrbi za svoja dva brata, devetletnega Toma in enajstletnega Jimija, ter svoje tri otročiče. Vsak ima svojega očeta. Pač še nisem našla

⁷ V romanu *Prerokuj mi še enkrat* sta protagonistki neimenovani, zato ju ločujem po kraju, v katerega sta postavljeni, ena na Kras, druga v New York.

pravega. Moški se zabava, ženska nastrada, pravi Mary brez kančka obtoževanja. (Jurečič 2008: 13.)

V svoji prvinski preprostosti je lahkoživa (v teku pripovedi rodi še dvojčka) in hkrati pobožna, skrbna mati, neobremenjena, šaljiva, pogumna, samostojna in sproščena, skratka je vse to, kar protagonistka ni. Do nje protagonistka goji pokroviteljski odnos. Zdi se torej, da je cena za občutek pomirjenosti samih s sabo nekakšna duševna plitvost.

7 Sklep

V pripovedništvu Jasne Jurečič, umeščinem v sodobno slovensko pripovedništvo, ki ga ustvarjajo ženske, in hkrati v slovensko književnost v Italiji, so ženske prevladujoči glavni in stranski literarni liki. Pogosto so anonimne, zato lahko beremo njihove usode kot eno samo, ponavljajočo se ujetost v občutek bivanjske stiske. Preko posredovanja njihovega občutka nelagodja se pisateljica dotakne več tematik, predvsem pa treh ključnih področij bivanja: telesa, družine in družbe. Med najpogostejše obravnavanimi sta nedvomno odnos ženske do lastnega telesa in moško-ženski odnosi.

V odnosu do telesa so ženske figure pripravljene na aktivno preseganje lastne »drugačnosti«, na nekakšen boj v imenu življenja, medtem ko so v ljubezenskih vprašanjih manj odločne in samostojne. Moški, ki so največkrat izrisani le kot sence, jih v vlogi negativcev nadvladajo in si jih podrejajo kljub nezvestobi in nasilju. Ženske se na stisko v partnerskem odnosu največkrat odzivajo s čakanjem, da bo trpljenje minilo in da se bo pristna ljubezen uresničila. Le redko zagrabijo potek dogajanja v lastne roke. Enako močno so ženske tudi ujetnice lastnih spominov. Namesto da bi živele v stvarni sedanjosti, premlevajo nepredelane srčne bolečine preteklosti.

Raznoliko se odzivajo na probleme, ki izvirajo iz materinstva, vloge hčere, medčloveških odnosov izven družine in položaja na trgu dela, nekatere ostajajo tudi v tem primeru pasivne (čakanje, umikanje iz družbe), druge se odločajo za vztrajno in aktivno nasprotovanje oviram (približevanje odtujeni hčeri, poskus spreminjanja »podedovanih« vzorcev, povezanih z materinsko vlogo, iskanje stika z ljudmi, iskanje zaposlitve). Kar jim je skupno, je to, da se aktivno nasprotovanje nenaklonjenim smernicam življenja nasploh izkaže za nesmiselno ali povsem neuspešno. Pogosto so ravno najbolj pasivne ženske figure »nagrajene« z naključnim srečnim razpletom, ki jih odreši bivanjske stiske, česar pa ne gre nujno brati kot nasprotje z mnogimi feminističnimi sporočili, ki jih pisateljica vtke v svoje pisanje. Pri tem gre morda bolj za nekakšno osebno grenko spoznanje, ki ne velja le za ženske, a ga je avtorica položila vanje kot v nekakšen drugi jaz, preko katerega je spregovoril tudi del nje.

Pripovedno prozo Jasne Jurečič lahko razumemo kot vračanje k evropskim in slovenskim začetkom ženskega pisanja, usmerjenem k iskanju izvorov in kritiki

ženskega trpljenja, fizične in psihične podrejenosti moškimi, nesvobode, ko se te znajdejo v patriarhalno naravnem družinskem ter družbenem okolju, na katerega se niso zmožne odzvati z aktivnim uporom. Kljub temu, da v njenih zgodbah ne najdemo t. i. »kreatorik in pollaščekvalk življenja« (Borovnik 2012: 64), »nosilk /.../ akcije« (Bošnjak 2005: 32), značilnih za večino slovenskih sodobnih pisateljic, avtorica na svoj način uspešno zastavlja vprašanje o razmerju med sodobno deklarirano in dejansko enakopravnostjo spolov.

Viri

Jurečič, Jasna, 1998: Ljubila te bom skozi prostor in čas. *Primorska srečanja* 22/205. 420–422.

Jurečič, Jasna, 2008: *Prerokuj mi še enkrat*. Trst: Mladika.

Jurečič, Jasna, 2011: Presenečenje. *Mladika* 55/8. 4–6.

Jurečič, Jasna, 2012: *Pasji dnevi*. Sežana: Kulturno društvo Vilenica.

Jurečič, Jasna, 2014: Koma. *Mladika* 58/4. 2–4.

Literatura

Bandelj, David, 2010: Sodobna proza Slovencev v Italiji: tipologije romana 1980–2010. Zupan Sosič, Alojzija (ur.): *Sodobna slovenska književnost (1980–2010)*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 11–17.

Borovnik, Silvija, 2012: *Književne študije. O vlogi ženske v slovenski književnosti, o sodobni prozi in o slovenski književnosti v Avstriji*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovenske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta (Mednarodna knjižna zbirka Zora 85).

Bošnjak, Blanka, 2005: Vloga stereotipov v sodobni slovenski kratki prozi. *Jezik in slovstvo* 50/1. 25–36.

Detela, Lev, 2009: Tržaški knjižni prvenec: Jasna Jurečič, *Prerokuj mi še enkrat*, Mladika, Trst, 2008. *2000: revija za krščanstvo in kulturo* 40/211-212-213. 285–286.

Kos, Janko, 2001: *Literarna teorija*. Ljubljana: DZS.

Košuta, Miran, 2008: *E-mejli: eseji o mejni literaturi*. Maribor: Litera (Nova znamenja).

Meserko, Tadej, 2008: O smislu brezsmisla. *Delo* 50/274. 19.

Mihurko Poniž, Katja, 2008: *Labirinti ljubezni v slovenski književnosti od romantike do II. svetovne vojne*. Ljubljana: Sophia (Sodobna družba/Sophia 20).

Pirjevec, Marija, 2011: Periodizacija slovenske književnosti na Tržaškem (od 16. do 20. stoletja). *Annales: anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia* 21/2. 353–362.

Tavčar, Zora, 2008: Jasna Jurečič, *Prerokuj mi še enkrat*. *Mladika* 52/7. 44–45.

Umek, Loredana, 2015: Pripovedne značilnosti sodobne slovenske tržaške kratke proze (1990–2013). *Jezik in slovstvo* 60/2. 3–15.

Maja Smotlak: The Existential Unease of Women as the Thematic Centre of Jasna Jurečič's Narrative Prose, *Jezik in slovnstvo* 61/2, 2016, 171–184.

Jasna Jurečič (1955–2014) was a writer who moved from her hometown of Zadar to Ljubljana, and from there to Sales near Trieste, where she conceived and realised her literary works. For this reason, she is legitimately considered to be a Slovenian author from Italy as well as a contemporary Slovenian female author. Her writing pivots around women and their feeling of existential unease, which can have various forms, origins and responses. Through an analysis of these elements, the article presents an overview of all of Jasna Jurečič's published prose. It is the first presentation of this author, who was unable to establish herself fully in the Slovenian literary world because of her premature death. Her prose has not previously been the subject of a comprehensive review and thorough research within the context of Slovenian literary studies.

Key words: female characters, Slovenian novel, Slovenian short story, Slovenian literature in Italy, literary theme

Izvečke v angleščini lektorirala Mojca Šorli in Neville Hall.